

Nr 126.

Av fröken **Wellin** och fru **Eklund**, *angående återbäring i vissa fall av familjepensionsavgifter, erlagda av förutvarande kvinnliga statsjänstemän.*

I Kungl. Maj:ts kungörelse den 18 juni 1925 angående pensionering av efterlevande barn till kvinnliga befattningshavare i statens tjänst (sv. författningssamling 279/1925) föreskrives, att kvinnlig befattningshavare skall för sin familjepensionering erlægga samma avgifter, som i vederbörande pensionsinrättnings reglemente äro stadgade för manlig innehavare i samma befattning eller befattning i samma lönegrad. Detta innebär exempelvis för postverkets vidkommande, att kvinnlig tjänsteman skall erlægga familjepensionsavgifter med samma belopp, som manlig befattningshavare i motsvarande tjänsteställning har att erlægga till civilstatens änke- och pupillkassa.

I § 20 av reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa finnes stadgat, att, därest delägare förlorar sin delaktighet i kassan, utbetalas till honom efter ansökan så mycket av erlagda avgifter, som enligt de för kassan fastställda försäkringstekniska grunder utgör deras värde.

Då kvinnlig tjänsteman avgår ur statstjänst före uppnådd pensionsålder, borde hon, då hon icke kommer att få draga någon som helst nytta av familjepensioneringen, få åtnjuta samma rätt till restitution av viss del av erlagda avgifter, som jämlikt förenämnda stadgande i reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa tillkommer manliga befattningshavare. Ett antal kvinnor, som frivilligt lämnat innehavd posttjänst, hemställde därför också i oktober 1930 hos kungl. generalpoststyrelsen om återbekommande av så mycket av de av dem erlagda familjepensionsavgifterna, som enligt försäkringstekniska grunder utgjorde deras värde. Genom beslut den 25 maj 1933 har generalpoststyrelsen emellertid förklarat sig förhindrad medgiva återbetalning, helt eller delvis, av de familjepensionsavgifter sökandena inbetalat.

Dessa, som alltjämt ansågo, att deras anhållan var berättigad, vände sig med samma framställning till Kungl. Maj:t.

Från generalpoststyrelsen, som ansett sig sakna befogenhet att själv medgiva den begärda återbetalningen, infordrades av Kungl. Maj:t yttrande och styrelsen, som avgav sådant den 5 december 1933, förklarade däri sig böra på anförda skäl tillstyrka att sökandena medgaves rätt att från postverkets pensionsfond återbekomma så mycket av erlagda familjepensionsavgifter,

som enligt de för civilstatens änke- och pupillkassa fastställda försäkrings- tekniska grunder utgjorde deras värde. I samma riktning uttalade sig nyss- nämnda kassas styrelse, under det att statskontoret påpekade, att Kungl. Maj:t mot statskontorets tillstyrkan tidigare avslagit en liknande framställ- ning. Kungl. Maj:t beslöt den 5 oktober, att de kvinnliga f. d. posttjänste- männens ansökan av oktober 1930 icke skulle föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Detta torde få tolkas så, att 1925 års kungörelse angående pensionering av efterlevande barn till kvinnliga befattningshavare i statens tjänst, som icke innehåller något uttryckligt stadgande, att de i fråga om änke- och pupillpensioneringen för manliga tjänstemän gällande bestämmelserna om återbäring av erlagda pensionsavgifter skola tillämpas för kvinnliga tjänste- män, icke lämnar Kungl. Maj:t möjlighet att taga hänsyn till vad man eljest måste anse rättvisa och billighet kräva, nämligen, att de kvinnliga befattningshavarna i fråga om rätt till sådan restitution som begärts lik- ställas med manliga befattningshavare.

Av riksdagsbehandlingen år 1925 av frågan om de kvinnliga tjänste- männens pensionsförhållanden kan man icke draga någon bestämd slutsats rörande avsikten med de nuvarande bestämmelserna i fråga om pensions- avgifterna för kvinnliga tjänstemän. Avsevärd hänsyn synes dock hava tagits till statsrådet Thorssons yttrande till statsrådsprotokollet den 31 december 1924 (statsverkspropositionen 1925, utgifterna sid. 184), att i en och samma befattning den behållna lönen skall vara lika, vare sig befatt- ningen innehaves av man eller kvinna. Vill man denna likställighet, synes konsekvensen bjuda, att man går in för även likställighet i fråga om åter- bekommandet av erlagda avgifter.

1925 års riksdag beslöt, att kvinna icke skulle äga uppbära lön enligt sista löneklassen inom vederbörande lönegrad och av denna anledning sattes tjänstepensionsunderlaget lägre för kvinna än för man (proposition 153/1925 sid. 41). Då kvinnlig befattningshavare det oaktat skulle erlagga samma pensionsavgift som manlig för tjänstepensioneringen, ansåg vederbörande departementschef, att man kunde räkna med en viss utjämning av den statsverkets merkostnad för kvinnornas tjänstepensionering, som uppstode till följd av kvinnornas genomsnittligt högre livslängd.

»De av kvinnor erlagda avgifterna för pupillpensioneringen torde alltså», framhöll departementschefen (proposition 153/1925 sid. 82), »icke behöva tagas i anspråk för täckande av någon merkostnad för tjänstepensioneringen utan lära, i den mån de icke svara mot befattningshavarnas pensionsrätt, få räknas statsverket till godo».

Ovannämnda uttalande »få räknas statsverket till godo» kan icke vara hänförligt å fall vid förtidsavgång. Kapitalvärdet av de för den egna pen- sioneringen inbetalade avgifterna blir utan ansökan tillgodofört den avgå- ende genom att tillföras den allmänna pensionsförsäkringen. När den avgå-

ende således återfår de för den egna — dyrare — pensioneringen inbetalade avgifterna, borde också de avgifter, som inbetalats för den mindre kostsamma pupillpensioneringen, restitueras till den avgående efter enahanda grunder, som tillförsäkrats delägare inom civilstatens änke- och pupillkassa.

Kvinnornas familjepensionsavgifter erfordras nämligen endast till obetydlig del för deras familjepensioner. Till huru stor del kan givetvis ej utan en försäkringsmatematisk undersökning fastslås. Som exempel må nämnas att de s. k. centraliseringssakkunniga i sitt den 3 november 1917 avgivna betänkande föreslagit en familjepensionsavgift för kvinnliga befattningshavare av 0,8 procent av familjepensionsunderlaget. Nämda pensionsbelopp beräknades under förutsättning, att pension för ett ensamstående barn skulle utgå med halva familjepensionsunderlaget, under det att nu till ensamt barn efter kvinnlig befattningshavare pension utgår med hela familjepensionsunderlaget. I analogi med denna beräkning skulle för familjepension åt kvinnlig befattningshavare avgiften böra sättas till 1,6 procent av familjepensionsunderlaget. Då den avgift, som nu upptages, utgör 16,8 procent, skulle således endast $\frac{1}{10}$ av densamma erfordras för täckandet av kostnaden för sagda pensionering.

Beträffande den del av familjepensionsavgifterna, vilka kunna anses behöva tagas i anspråk för kvinnas egen pensionering, synes det skäligt att överföring till den allmänna pensionsförsäkringen ägde rum efter samma grunder, som beträffande de i form av tjänstepensionsavgifter erlagda belopp.

Den del av de av kvinnliga tjänstemän erlagda familjepensionsavgifter, som icke behöver användas vare sig för täckande av kostnader för familjepensioneringen eller för egen pensionering, har, såsom ovan nämnts, ifrågasatts använd för att nedbringa statens kostnader för tjänstepensioneringen över huvud taget.

Influtna familjepensionsavgifter och ränteavkastningen å desamma, (vilka enligt gällande bestämmelser skola upptagas för sig i vederbörande pensionsfonds räkenskaper) hava hittills icke kommit till användning vare sig för bestridande av eventuella merkostnader för kvinnliga befattningshavares tjänstepensionsavgifter eller för nedbringande av statsverkets kostnader i övrigt för tjänstepensioneringen.

Beträffande den del av familjepensionsavgiften för kvinnliga tjänstemän, som ej behöver tagas i anspråk för beräknad kostnad vare sig familje- eller för egen pensionering, och ej beräknas vara disponerad för ändamål, som avse vederbörandes egen tjänstetid, synes det svårligen kunna framföras skäl mot, att gottgörelse för erlagda sådana avgifter lämnas vid avgången ur tjänst. Att sådan gottgörelse skall lämnas har också stått klart för de sakkunniga, som senast haft till uppgift att utreda och avgiva förslag rörande ordnandet av familjepensionering för tjänstemän.

I 1930 års pensions-sakkunnigas betänkande rörande familjepensionering (st. off. utredn. 1934: 29) säges nämligen (å sid. 42):

»Vad angår befattningshavare, som lämnar statstjänsten i förtid, d. v. s. innan han uppfyllt villkoren för att komma i åtnjutande av tjänstepension, hava de sakkunniga föreslagit, att han, i motsats till vad nu i allmänhet är fallet, skall beredas valuta för sina familjepensionsavdrag genom att behållas vid familjepensionsrätt för sina efterlevande.» — Givetvis skall därvid endast den faktiska avgiftsinbetalningen komma i betraktande, då det gäller att bestämma familjepensionsunderlaget.

Det föreslagna nya civila familjepensionsreglementet, vari sakkunnigas förslag utmynnar, gör på denna punkt ingen skillnad mellan manlig och kvinnlig tjänsteman. Reglementsförslagets 9 § säger allenast att »Vid avgång ur tjänst skall tjänsteman erhålla skriftligt bevis om rätt till familjepension för sina efterlevande.»

När detta förslag en gång blir antaget, kommer kvinna så väl som man att få den familjepensionsrätt, vartill vars och ens inbetalda avgifter berättiga i det ögonblick vederbörande avgår ur tjänst, utan hänsyn till om detta sker *före* eller *vid* tjänstepensionsålderns inträde.

Men i avvaktan på den måhända avlägsna dag, då dessa stadganden kunna komma att träda i kraft, är det omöjligt att undanhålla de kvinnor deras rätt, vilka redan lämnat eller komma att lämna statstjänsten före uppnådd pensionsålder. Sådan rätt synes så mycket lättare kunna åvägbringas, som Kungl. Maj:t på grundval av det utredningsmaterial, som redan föreligger, bör äga möjlighet att utan omgång träffa ett val mellan de olika utvägar, som erbjuda sig, blott riksdagen genom något uttalande bekantgör, att från dess sida intet är att erinra mot, att gällande bestämmelser tolkas så eller — om så erfordras — ändras så, att alla kvinnliga såväl som manliga tjänstemäns rätt att erhålla valuta för erlagda familjepensionsavgifter lämnas obesuren jämväl vid tjänstemans eventuella förtida avgång ur tjänst. De försäkringstekniska grunder, efter vilka avgiftens värde i ett visst ögonblick skall beräknas, böra givetvis av Kungl. Maj:t i förväg bestämmas.

Under åberopande av vad som sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära åtgärd till åstadkommande av sådan ändring av gällande bestämmelser, att därigenom rätt beredes kvinnlig tjänsteman, som före pensionsåldern lämnar statens tjänst, att tillgodonjuta så mycket av erlagda familjepensionsavgifter, som enligt av Kungl. Maj:t fastställda försäkringstekniska grunder då utgör deras värde.

Stockholm den 19 januari 1935.

Bertha Wellin.

Vira Eklund.